GÖTEBORGS UNIVERSITET

”SEN” utveckling

En studie om hur Europaskolor arbetar med elever i behov av särskilt stöd samt ser på integrering

Anna Andersson, Emelie Lundström och Pia Johansson

”Examensarbete, 15 hp

Handledare: Girma Bernhanu

Examinator: Björn Andersson

Rapportnummer: HT08-2611-027

Abstract

Examensarbete inom lärarutbildningen

Titel: ”SEN” utveckling En studie om hur Europaskolor arbetar med elever i behov av särskilt stöd samt ser på integrering.

Författare: Anna Andersson, Emelie Lundström och Pia Johansson

Termin och år: HT 2008

Kursansvarig institution: Sociologiska institutionen

Handledare: Girma Bernhanu

Examinator: Björn Andersson

Rapportnummer: HT-08 2611-027

Nyckelord: EU, Europaskolan, SEN, Funktionshinder, Integrering

Sammanfattning

Syfte: Att undersöka hur Europaskolan bemöter elever i behov av särskilt stöd samt ser på integrering. Våra frågor under arbetet har varit: hur Europaskolan arbetar med SEN (Special Education Needs), ser på integrering samt om elever i behov av särskilt stöd kan ta en Europeisk Baccalaureate (BAC) och hur den i så fall ser ut?

Metod: De metoder som använts under studien är intervju med SEN-samordnare, SEN-lärare, skolpsykolog samt observationer under ett besök på en Europaskola i Bryssel.

Resultat: Resultatet visar att Europaskolan använder sig av ett specialpedagogiskt program kallat SEN, designat för att stödja elever i behov av särskilt stöd. Där får eleven specialundervisning men går fortfarande integrerad i vanlig klass. Europaskolan har ingen alternativ BAC för SEN-elever utan enda sättet att ta en examen från Europaskolan är att ta BAC:en på ordinarie vis.

Betydelse för läraryrket: Eftersom Sverige är en del av den Europeiska Unionen och bemötandet av elever i behov av särskilt stöd ständigt är aktuellt inom läraryrket anser vi att denna studie är av högsta relevans för vår kommande yrkesroll samt som EU-medborgare.

Innehåll

1. Inledning ……4

2. Europaskolan……..5

2.1 Bakgrund……..5

2.2 Lagregler……..5

2.3 Syftet med Europaskolan……5

2.4 Europaskolans struktur……....6

2.5 Språksektioner……6

2.6 Den Europeiska Baccalaureaten……..6

2.7 Sverige som Ordförandeland……...7

3. SEN (Special Educational Needs)……8

3.1 Europakommissionens roll inom SEN……8

3.2 Integrationen av elever med särskilda behov……..9

3.3 Kategorisering av elever……9

3.4 De två processerna som finns som stöd……10

4. Litteraturgenomgång……..12

4.1 En skola för alla……13

4.2 Lpfö98 och Lpo94……...…..13

4.3 Barnkonventionen……..14

4.4 Salamancadeklarationen……15

4.5 Integration……..15

4.6 Europeiska Ombudsmannens rapport……16

5. EU……17

5.1 EU:s handikappspolitik……...17

6. Syfte……...18

7. Frågeställningar……....18

8. Metod……18

8.1 Val av metod……..18

8.2 Beskrivning av undersökningsgrupp…….19

8.3 Genomförande av intervjuer/observationer…….....20

8.4 Bearbetning av data……..20
8.5 Studiens tillförlitlighet……..21
8.6 Komplikationer med studien……21
8.7 Etik……....21
9. Resultat……22
9.1 Besök på EEB11……22
9.2 Intervju med SEN-lärare……23
9.3 Kommunikation med skolinspektör John Evertsson……23
9.4 Observation av lektioner……24
9.5 Skolans handikappsanpassning……..25
9.6 Kommunikation med skolinspektör John Evertsson……..25
10. Diskussion……26
10.1 Metoddiskussion……26
10.2 Resultatdiskussion……..26
11. Fortsatt forskning……29
12. Slutsats……...29
13. Referenslista……..30
14. Bilaga 1……**32**
15. Bilaga 2…….....**33**

1. Inledning

En utav oss författare har tidigare studerat på Europaskolan Bryssel II (Woluwé) under åren 1999-2003 och förundrades över att där inte verkade finnas några elever i behov av särskilt stöd. Det är en mycket tuff samt utmanande utbildning som kräver mycket fokus och koncentration. En person, känd för oss författare, har slutat på en Europaskola, (2002), för att denne inte fick tillräcklig hjälp med sin dyslexi och betygen då fallerade. Vi anser att om fallet är sådant, att elever i behov av särskilt stöd inte får den hjälp de behöver av skolan, skulle det vara en diskrimineringsfråga. Vi skulle med detta arbete vilja ta reda på hur Europaskolor bemöter de elever som söker sig till någon av skolorna och som är i behov av särskilt stöd samt hur skolan ser på integrering som begrepp i sin verksamhet. Vi skulle även vilja ta reda på om skolan numera, (den var det inte 2003), är handikappanpassad för att underlätta för elever med fysiska handikapp att ta sig fram i skolans byggnader och på skolans område.

Vi fann en debattartikel i Expressen som vi upplevde mycket intressant. Därför har vi valt att ta med den i vårt arbete. Debattartikel publicerad i Expressen, (05/12/07).

> Sverige är med och driver en EU-skola som diskriminerar svårt handikappade barn. Det gäller de så kallade Europaskolorna som finansieras av EU och även direkt av Sverige… …Situationen är allvarlig. Handikappade barn blir utsatta för diskriminering. Deras föräldrar hindras att ta jobb inom EU. Det är bedrövligt att regeringen struntar i dem som redan är utsatta. Enligt den svenska skollagen ska alla barn och ungdomar ha tillgång till en likvärdig utbildning oberoende av kön, geografisk hemvist, sociala och ekonomiska förhållanden. I Sverige gäller nioårig skolplikt från sju års ålder och undervisningen i hela det offentliga skolsystemet är avgiftsfri. Men tydligen inte om man är handikappad och ens mamma blir invald i Europaparlamentet.

Denna artikel stämmer väl överens med den form av diskriminering och diskussion som vi med denna rapport vill uppmärksamma och utforska. Skall någon verkligen tvingas till att tacka nej till ett arbete inom EU för att ens barn inte får gå på den skola som är speciellt framtagen för EU:s anställda?

2. Europaskolan

Europaskolan är en läroform där barn till anställda på någon av EU:s institutioner vanligtvis studerar. Det är dock inget måste att som elev ha en förälder som arbetar inom EU men i annat fall får föräldrarna betala skolavgiften själva. Europaskolan är inte läroplansstyrd så som den Svenska skolan är utan den är mer regelstyrd genom att ha synkroniserade prov på samtliga Europaskolor. De har vissa timplaner samt centrala målsättningar som undervisningen följer. Dessa timplaner och centrala målsättningar är den ”läroplan” som idag finns på Europaskolan. Undervisningsplanen skall dock vara en sammanskrivning av EU:s medlemsländers egna läroplaner. Detta är för att underlätta för elever som skall flytta hem till sitt hemland eller från sitt hemland till någon av Europaskolorna (*Guidelines for primary education*, 2007). Undervisningskvalitén på Europaskolan är hög med mycket information som skall tas in och bearbetas. Detta görs oftast genom ett lärarstyrt undervisningssätt och utan elevdemokrati (Intervju med administrativ personal på skolan, den 25 november 2008). Vi hittade inte någon läroplan för Europaskolan, men den information som finns tillgänglig går at finna på www.eursc.org.

2.1 Bakgrund

Europaskolan skapades i Luxemburg, oktober 1953 med påtryckningar från Europeiska stål- och kolunionen och med stöd från Luxemburgs regering. Från början var det ett utbildningsexperiment för barn med olika modersmål samt nationaliteter. I april 1957 skrevs ett kontrakt och den här skolan i Luxemburg blev officiellt den först Europaskolan. Två år senare, 1959, hölls den första Europeiska Baccalaureaten, (svensk studentexamen). Skolan blev mycket framgångsrik och Europakommissionen uppmuntrades att öppna fler likadana skolor runt om i Europa. År 2006 fanns det 14 stycken Europaskolor och den Europeiska Baccalaureaten, (BAC) är i sig kvalificerande för att söka in till universitet och högskolor i alla EU-länder samt i ytterligare ett flertal länder (*Guidelines for primary education,* 2007).

2.2 Lagregler

Europaskolan är först och främst avsedd för barnen till de anställda på någon av EU-institutionerna. De är officiella skolor som är kontrollerade av regeringarna i EU:s medlemsländer. Varje EU-land väljer ut inspektörer för samtliga stadier (låg, mellan, högstadiet samt gymnasiet). De är sedan delvis ansvariga för att undervisningen skall vara av hög kvalitativ status och för att skolans utveckling hela tiden skall gå framåt. Detta arbetar de med i samråd med administrativ personal och pedagogerna på skolan. Varje land är även ansvarigt för att anställa pedagoger till skolan (*Guidelines for primary education,* 2007).

2.3 Syftet med Europaskolan

Utbildningssyftena beskrivs som följande:

- Att erbjuda en högkvalitativ utbildning från förskolan till dess att elever kan söka in på universitet eller högskolor.
- Att ge elever ett självförtroende i sin egen kultur och identitet, den fundamentala grunden i att vara Europeisk medborgare.
- Att bidraga till elevers personliga, sociala samt akademiska utveckling och att förbereda dem på sin fortsatta resa inom utbildningssektorn,
- Att förespråka tolerans, samarbete och omtanke för varandra både i och utanför skolan.

Detta vill de satsa på:

- Att eleverna utvecklar en hög standard på sitt modersmål och även på andra främmande språk.
- Att utveckla en matematisk och vetenskaplig förmåga.
- Att uppmuntra till ett Europeiskt samt världsligt perspektiv, speciellt inom samhällsvetenskapliga ämnen.

Att utveckla begåvningar inom musik, konst och idrott, (både i och utanför skolan) och att utbilda samt uppmuntra eleverna till en hälsosam livsstil (*Guidelines for primary education*, 2007).

2.4 Europaskolans struktur

I dagsläget finns det 14 Europaskolor, (Alicante, Bergen, Bryssel I (Uccle), Bryssel II (Woluwé), Bryssel III, (Ixelles), Bryssel IV, (Laeken), Culham, Frankfurt am Main, Karlsruhe, Luxemburg I, Luxemburg II, Mol, München och Varese), i sju olika länder, (Belgien, Holland, Tyskland, Italien, Storbritannien, Spanien och Luxemburg). På dessa skolor går ca 20000 elever (*Guidelines for primary education*, 2007).
Varje Europaskola är indelad i tre stadier:

- Förskolan, för elever i fyra till femårsåldern.
- Primärstadiet som är de fem första skolåren, (eleverna är oftast mellan åldrarna 5-11).
- Sekundärstadiet som är de sista sju skolåren, år 6 till gymnasiets sista år med svenska mått mätt. Sekundärstadiet är i sig indelat i tre etapper. År 1-3 är grundläggande skolgång. Under år 4 väljer eleverna sina specialiseringar vilka de studerar extra under år 4 och 5. År 6-7 är Baccalaureateförberedande.

BAC:en förekommer i samtliga Europaskolor. Alla tentamensfrågor samt examinatorerna bestäms för samtliga i EU:s högkvarter i Bryssel (*Guidelines for primary education,* 2007).

2.5 Språksektioner

Europaskolans elever är indelade i olika språksektioner. Alla elever har rätt till att få modersmålsundervisning men det krävs ett minimum av fem elever för att få bilda en klass. Det finns vissa undantagsfall då det kan ha fallit bort elever senare. Klassen står ändå kvar fast med färre elever. De elever som står utan en språksektion för sitt modersmål blir integrerade i andra språksektioner, men de får fortfarande modersmålsundervisning (*Guidelines for primary education*, 2007).

2.6 Den Europeiska Baccalaureaten, (BAC)

Informationen nedan är hämtad genom intervju med en anställd lärare på Europaskolan II i Bryssel, (08/11/25). En av oss författare kan styrka detta genom att hon själv har gått på skolan och tagit en Europeisk Baccaleureat.

BAC:en är tilldelad de elever som lyckats fullfölja det sjunde och sista året i det sekundära stadiet på någon av Europaskolorna. Det är en betygsprocess som inkluderar allt som presterats under det sista året i skolan.

När eleverna går det sjätte året på Europaskolan så får de välja minst två ämnen de vill specialisera sig i, det vill säga läsa extra av två timmar i veckan. De ämnen som de då väljer har de även kvar i det sjunde året. Eleverna har ett visst antal timmar i veckan som de måste ha och vissa obligatoriska ämnen men de har stor frihet angående vilken teoretisk inriktning

de väljer på sin utbildning, (språk, SO eller NO). Eleverna examineras genom tentor under nästan hela utbildningen på Europaskolan.

I fyran sekundär börjar eleverna med ”B-test”, ungefär som Sveriges nationella prov. De har då fyra test i varje ämne under året (ca 40 tentor). Resultatet av dessa utgör ca häften av studentens betyg det året. Eleverna måste även börja läsa sitt tredje främmande språk i denna årskurs.

I femman sekundär har eleverna ”exams” istället för ”B-tests”. Vid varje terminsslut har eleverna då en tentavecka där de har en stor tenta i varje ämne. Även dessa utgör halva studentens betyg det året.

I sexan sekundär har eleverna både ”exams” och ”B-test”. De har ”exams” i sina specialiseringsämnen och kärnämnena; modersmål, första främmande språk samt matematisk och ”B-test” i resterande ämnen.

I det sjunde och sista året har eleverna bara ”exams” i slutet av höstterminen och sedan BAC:en i slutet av vårterminen. BAC:en går till som så att eleven examineras både skriftligt och muntligt i kärnämnena, skriftligt även i två specialiseringsämnen samt muntligt även i två av de resterande ämnen de har läst.

Under skolgången har eleverna ett A-betyg, baserat på deras lektionsprestationer, med läxor osv., ett B-betyg har de från fyran sekundär, det är resultaten de fått på tentorna. Eleverna har även ett C-betyg som är en blandning av A- och B-betygen. Det är C-betyget som är det avgörande. Upp till sista året får en elev ha max två C-betyg med ett snitt under 60 %, annars får eleverna repetera hela årskursen, det går inte att tenta om någonting.

I det sista året får eleverna en snittprocent från hela året. Om den överstiger 60 % får eleven lov att ta sin BAC. Om den inte gör det får den repetera det sista skolåret. Samtliga elever betygssätts från årskurs ett i det primära stadiet.

2.7 Sverige som Ordförandeland

Under läsåret 2008-2009 är Sverige ordförandeland för Europaskolan. Då det nu finns 27 medlemsländer i EU inträffar ordförandeskapet för ett land enbart var 27:e år. Att vara ordförandeland innebär det att leda de olika mötena som behandlar olika frågor om verksamheterna på de olika Europaskolorna. Det är inspektörerna Per-Olov Ottosson och John Evertsson på skolverket som leder inspektörsrådens möten. I vanliga fall behöver de bara sätta sig in i Sveriges frågor men nu måste de sätta sig in i alla de olika ländernas ärenden. De leder olika arbetsgrupper och ansvarar för frågor som rör barn i behov av särskilt stöd, fortbildning, distansundervisning och revidering av kursplaner och leder dessutom introduktioner för nya inspektörer. De är även med och granskar de olika verksamheterna och därför blir det många besök hos de olika skolorna. På sammanträdena, som hålls Bryssel, läggs förslag till olika förändringar som medlemsländerna vill göra i skolornas verksamheter (www.skolverket.se hämtad den (08/11/15).

3. SEN (Special Educational Needs)

1999 antog Europaskolans styrelse sitt första program om integration av elever i behov av särskilt stöd och 2005 godkände de en omarbetad version av detta, vi kan kalla det ”programmet”. Elever i behov av särskilt stöd definieras som barn med mentala, fysiska och/eller beteenderelaterade svårigheter som påverkar dem så att de har svårt att delta i vanlig undervisning. *(Integration of SEN pupils into the European Schools*,2005)

> Huvudsyftet med Europaskolornas program för elever med särskilda behov är att dessa elever ska kunna delta aktivt i den vanliga undervisningen och den egna åldersgruppens och klassens gemensamma aktiviteter, i förhållande till deras utvecklingsnivå och med lämpligt stöd. Därmed fastslås en garanterad miniminivå för barnets aktiva deltagande i kollektiva kognitiva aktiviteter.

Integrering med hjälp av stöd lämpat för eleverna med särskilda behov i skolans verksamhet gör att de har möjlighet att göra framsteg och utvecklas inom sin egen åldersgrupp. Detta är förutsatt att det är möjligt att göra på deras utvecklingsnivå. Integrering är något som i programmet betonas att skolorna bör inrikta sig på så långt som möjligt. Även om Europaskolan arbetar efter sin bästa förmåga med att ta emot alla elever är det viktigt att styrka att samtliga barn i behov av särskilt stöd dessvärre inte kan tas emot av Europaskolan. Följade sägs i programmet:

> En skola har rätt att förklara sig själv olämplig och anbefalla föräldrarna att söka en annan undervisningslösning åt sitt barn vid en inrättning som är bättre lämpad och utrustad för att uppfylla sina och barnets behov. (www.ombudsman.europa.eu hämtad 08/12/11).

3.1 Europakommissionens roll inom SEN

Informationen nedan är hämtad ifrån, (www.ombudsman.europa.eu hämtad 08/12/11). I Europaskolans beslutsprocess har Europakommissionen inte någon ledande roll, (detta framkommer av ombudsmannens rapport) då det styrs av ett mellanstatligt avtal. I styrelsen har både Europakommissionen och medlemsstaterna en röst var. För att förbereda styrelsens möten deltar Europakommissionen i ett stort antal kommittéer och arbetsgrupper. För varje Europaskola skickar den även en ledamot till förvaltningsstyrelsen.

Europakommissionens främsta uppgift gällande utbildningsprogrammet för elever i behov av särskilt stöd är att ingående följa hur integreringen av dessa elever i Europaskolan utvecklas, samt att bidra med nödvändiga ekonomiska resurser. För varje Europaskola företräder Europakommissionen dessa elevers intressen vid sammankomsterna i de olika styrelserna, kommittéerna och förvaltningsstyrelserna.

Detta trots att Europakommissionen inte ingår i själva arbetsgruppen för elever i behov av särskilt stöd, som framställer programmet. Europakommissionen vidhåller till exempel att det i en Europaskolas budget inte finns något tak gällande elever i behov av särskilt stöd. De medel som skolan i fråga anser nödvändiga för undervisningen av dessa elever ser Europakommissionen till att ställa till förfogande så att behoven kan tillgodoses.

I rådslagargruppens möten har inte Europakommissionen rätt att delta och inte heller i de beslut som rör en enskild individ. Den underrättar dock föräldrarna till elever i behov av särskilt stöd om programmet i fråga samt om alla dess konsekvenser och villkor. Den hjälper även till med att finna den undervisningslösning som anses bäst lämpad för eleverna och besvarar föräldrars frågor per telefon, i möten och skrivelser.

I skolornas förvaltningsstyrelsers möten står Europakommissionen alltid fast vid att budgeten skall täcka de totala kostnaderna för elever i behov av särskilt stöd, så länge som Europaskolan formellt begär det. Den uppmuntrar även samtliga Europaskolors ledning att göra sitt yttersta för integrering av eleverna.

Under 2002 tog Europaskolans styrelse uppdraget från Europakommissionen att lägga fram en årsrapport angående elever i behov av särskilt stöd. Detta uppdrag skall upprepas varje år och innehålla en redovisning gällande ärendets utveckling.

Under de första rapportredovisningarna framkom att Europaskolans styrelses lägerbeskrivningsrapport byggde på delvis inkorrekta sifferuppgifter. Rapporterna saknade även en ingående samt detaljerad analys och skolorna hade endast fått ett fåtal åtgärdsrekommendationer. Hur arbetet med integration skulle utformas och bedrivas var något som saknades, bristfällig data och dålig kvalité gjorde nu att kommissionen krävde förändring. En begäran om att nästa års rapport skulle innehålla en djupgående analys av sifferuppgifter och orsakerna till att elever inte slutför programmet. Kommissionen framhöll även en rad riktliner samt rekommendationer för Europaskolan gällande arbetet med integrering av elever i behov av särskilt stöd.

3.2 Integrationen av elever med särskilda behov

Informationen nedan är hämtad ifrån: (www.ombudsman.europa.eu hämtad 08/12/11).

Den rådgivande grupp som analyserar möjligheterna för elever i behov av särskilt stöd till integrering består av skolans vicerektor, föräldrarna, lärarna, den inspektör med ansvar för granskning av de särskilda behoven samt en utomstående som är medicinskt sakkunnig. De tillsammans avger en personlig, antingen positiv eller negativ, tolkning av integrationsmöjligheterna. Om yttrandet blir positivt undertecknas ett avtal som årligen förnyas av skolans vicerektor samt elevens förmyndare. Om det däremot skulle bli negativt kan skolan förklara sig inkompetenta och föräldrarna får själva söka alternativ skola för sina barn. Skolan ger dock föräldrarna råd och vägledning i detta beslut. Föräldrarna kan söka ett EU-bidrag för att få hjälp med eventuella kostnader.

Ombudsmannen fastslår i sitt beslut att de flesta föräldrar till elever i behov av särskilt stöd är oroliga för att deras barn inte skall få fortsatt hjälp av skolan nästkommande år och därmed kanske tvingas sluta. Kommissionen bedyrar att varje situation av elever i behov av särskilt stöd måste följas mycket noggrant och att varje fall granskas individuellt på grund av att en elevs behov snabbt kan ändras. På så sätt kan hjälpmetoderna förnyas samt anpassas utifrån elevens utveckling.

3.3 Kategorisering av elever

Nedanstående information är hämtad ifrån *Integration of SEN pupils into the European schools, (2005).* För att veta var eleverna i Europaskolan befinner sig kategoriserar sina elever i sex grupper:

Grupp 1: Elever som är kapabla att följa undervisningen utan större svårigheter. Eleverna betygssätts enligt skolans standardkriterier.

Grupp 2: Fysiskt funktionshindrade elever vars funktionshinder inte inverkar på deras inlärningsprocess. Skolan förser dessa elever med den utrustning som de behöver för att underlätta deras skolgång. Deras funktionshinder påverkar inte den kognitiva inlärningen.

Grupp 3: Elever med inlärningssvårigheter. Eleverna klarar av att vara med i den grundläggande undervisningen på primärstadiet med viss assistans och hjälp med det eleverna har svårt med. När eleverna kommer upp i sekundär har de möjlighet till extra undervisning eller inlärningshjälp.

Grupp 4: Elever med en bristande förmåga till inlärning. Elever som har ett funktionshinder, deras integrering är beroende av hur pass allvarligt funktionshindret är och de resurser (kvalificerad personal, expertis, ekonomisk med flera) som skolan har att bidra med utbildningsmässigt. Om skolan inte har tillräckliga resurser kan den förklara sig inkompetent. Med detta menas att skolan kan frånsäga sig ansvaret för elever. Föräldrarna måste då finna en alternativ skola med mer lämpliga resurser och material.

Grupp 5: Elever med beteendesvårigheter och emotionella problem samt svårigheter med det sociala samspelet. Dessa elever kan behöva assistans eller stöd för att klara av att vara integrerade i skolan. Om problemen ligger utanför skolans kapacitet för att göra integrering möjlig (om elevens säkerhet riskeras eller om skolan saknar expertis) kan skolan även här förklara sig inkompetent och föräldrarna måste finna en alternativ skola med bättre resurser.

Grupp 6: Elever som lär annorlunda. Vissa elever lär och utvecklas snabbare och ofta även mer annorlunda än andra. Vissa kan till och med klassas som överbegåvade. Dessa ligger ofta före sin årskull på något eller några områden, men sällan i samtliga. Om så är fallet kan åtgärder vidtagas så att eleven fortfarande kan känna sig stimulerad. Det är lärarens ansvar att en elevs beteende inte ”spårar ur” för att den är uttråkad då undervisningen inte är tillräckligt stimulerande.

3.4 De två processerna som finns som stöd

Det finns två olika processer för elever inom två olika behovskriterier på Europaskolan.

1. **Inlärningshjälp.**

När en elev har det svårt för sig i skolan och inte gör tillräckliga akademiska framsteg, kan läraren introducera en pedagogisk differens för att försöka anpassa undervisningen så eleven i fråga kan hänga med. Eleven kan även låtas hänga med så gott den kan men den måste uppfylla vissa krav för att få gå vidare till nästa årskurs. Eleven kan även bli erbjuden extraundervisning både på skoltid samt efter skolans slut (*Guidelines for primary education, 2007).*

För att få inlärningshjälp på Europaskolan krävs att svårigheten generellt sätt är något tillfälligt och återkommande eller att svårigheten är psykokognitivt med sviktande kompetens. Svårigheten upptäckts ofta på ett tidigt stadium genom svårigheter att förstå och ta till sig undervisningen. I det primära stadiet märks det hur eleven kan följa med och förstå i undervisningen medan det i det sekundära stadiet karaktäriseras av hur mycket eleven hamnar efter i undervisningen. Elever med inlärningshjälp involveras ofta av återkommande eller lätta symtom som kan förbättras genom målinriktat kompetensstöd som inte har erbjudits. Inlärningshjälp kräver först undervisningsdifferentiering, och om nödvändigt får eleven inlärningshjälp om behov framkommit. Dessa elever följer den normala skolgången och blir bedömda som alla andra elever i det primära och sekundära stadiet. Beslutet om att erbjuda inlärningshjälp tas av vice rektor på rekommendation av läraren som har lagt upp förslag på undervisning efter att ha konsulterat föräldrarna. Den bästa inlärningshjälpen anses vara intern differentiering i klassen med ett individuellt uppnåendemål (*Integration of SEN pupils into the European schools, 2005*).

2. SEN (Special Educational Needs).

Elever i behov av särskilt stöd faller under en annan överenskommelse än övriga elever på skolan, vilken innefattar en individuell skolplan gjord baserad på elevens behov, framgång och möjliga mål. Dessa elever kan ha tillfälliga eller permanenta skador, till exempel, motoriska, beteendeinriktade, psykiska skador, eller så kan de vara extremt begåvade (*Guidelines for primary education, 2007).*

Får att komma med i SEN-programmet på Europaskolan krävs det att eleven har en grövre störning än hos elever med inlärningshjälp, oftast även mer bestående. Symptomet är ofta ett medfött eller förvärvat syndrom. Elever som har störningar av psykisk, psykosocial eller fysisk natur, samt beteendestörningar. Störningarna är uppenbara eller diagnostiserade. Eleven klarar inte av det primära stadiet utan lämpligt stöd eller kräver en detaljerad analys och upplägg därefter. Det kan även i det sekundära stadiet vara nödvändigt att göra en individuell utvecklingsplan för eleven och utforma examensbevis därefter. Eleven måste bemötas med lämplig träning och stöd och kräver profession samt specialundervisning. Dess utbildning sker på beordran av och enligt överenskommelse med föräldrar, lärare och eller en stödgrupp för eleven. Eleven får en individuell utvecklingsplan designad för sina behov och flyttar upp i årskurserna under tillsyn av kvalificerad personal. SEN-överenskommelsen görs upp av en stödgrupp och genom analyser av symptomen, expertutlåtande och löfte om möjligt stöd tillämpat efter elevens behov. Det godkänns sedan av rektor och måste skrivas under av samtliga inblandade. Ett kontrakt är giltigt under ett skolår och är helt individuellt. Som komplement till skolan måste föräldrarna själva ordna lämplig träning för eleven (*Integration of SEN pupils into the European schools, 2005*).

4. Litteraturgenomgång

Begreppen barn med särskilda behov och barn i behov av särskilt stöd myntades ursprungligen 1968 av den dåvarande barnstugeutredningen. Till gruppen med barn i behov av särskilt stöd räknades barn som hade psykiska, sociala, emotionella och språkiga svårigheter samt barn med fysiska funktionsnedsättningar. (www.skolverket.se hämtad 08/12/11)

Persson (2005) skriver att det ofta finns två typer av kriterier som lärare anser avgörande om en elev är i behov av specialpedagogiskt stöd eller ej. Dessa två är:

- Socioemotionella problem: Är en blandning av diverse störningar som uttrycker sig främst som stökighet i klassrummet. Det behöver inte direkt vara kopplat till socialgruppstillhörighet även om så ofta är fallet. Detta kan även ses som svårigheter i att motsvara skolans krav.
- Allmänna inlärningsproblem: Inlärningsproblem resulterar ofta i att elever inte klarar av att uppfylla skolans krav, detta beror ofta på en låg begåvningsnivå hos eleverna i fråga.

Helldin (1997), hämtad ur Nilholm & Björck, Åkesson, (2007 s 57) hävdar att:

> …det specialpedagogiska kunskapsfrågorna är en angelägenhet för alla som vill förhindra social utslagning och maktförkomliga otillbörligheter (sic!) mot de svagaste grupperna i ett samhället.

Med utgångspunkt från att specialpedagogiken å ena sidan handlar om att ge stöd till de elever som ej klarar av att uppnå de krav skolan ställer beroende av en minskad funktion, så är det den enskilde eleven som ansvaret läggs på. Eleven har dock inte psykiska, medicinska eller fysiska färdigheter eller förutsättningar som räcker för att medverka i den ordinarie undervisningen. En betoning av skolan, systemet och samhället som problembärare kan å andra sidan innebära att elevens sammanhängande svårigheter och därmed individuallitet förbises. Då åtgärder inte sätts in för att lösa de problem som eleven har utan den avgörande frågan är hur pedagogiken kan vidareutvecklas. Specialpedagogiken skall ta form med hjälp av åtgärder med syftet att samtliga individer skall känna delaktighet i verksamheten och få bästa möjliga utbyte i sitt lärande. (Nilholm & Björck-Åkesson, 2007)

Tideman, (2000), anser att den huvudsakligt diskussionen inom handikappsrörelsen är och har varit att ideligen påpeka ” allas lika värde”, vilket kräver att vi måste acceptera alla människor, även de svaga och utsatta. Han skriver även i Tössebro, (2004) att sociala tillhörigheter och relationer ofta anses vara ett grundläggande mänskligt behov, men det skall inte vara påtvingat. Sociala tillhörigheter och relationer skall vara frivilligt betingade från alla inblandade parter för att inte istället bli en belastning. Integrering av elever i behov av särskilt stöd kan, utan kompetent personal och vidgade perspektiv hos de inblandade kan det komma att bli en belastning snarare än en tillgång.

Orlenius, (2001) skriver att det är viktigt att göra en distinktion mellan allas lika värde likaså kan människor upplevas som olika värdefulla för oss själva. Allas lika värde utesluter dock inte att människors olika kvalifikation eller lämplighet med mera kan kategoriseras i vissa sammanhang. Egelund m.fl., (2006, s.60), säger att:

> Klassrummet eller elevgruppen är endast en del i elevens värld och det säger sig närmast självt att den ’integrering’ som begränsas till att eleven blir ’integrerad’ i en klass inte behöver innebära någon större delaktighet i ett vidare sammanhang.

Detta kan tyckas har stor relevans idag. Enligt erfarenhet så tyr sig likasinnade till varandra, vilket ofta leder till att avvikande barn i integrerad skola inte alls får ta del av den sociala integrationen.

Genom att till exempel integrera en elev med funktionshinder i ”vanlig” klass, kan följderna bli segregering. Att alltid känna sig annorlunda, avvikande från normen kan vara påfrestande. Emanuelsson i Egelund m.fl. (2006) säger att begreppet integrering är utvecklingsprocesser som skall leda dem fram mot målet integration. Detta innebär delaktighet hos individerna där samtliga har lika värde samt naturlig tillhörighet, och där av rätten till hel och full gemenskap. Alla får då ett ansvar för att forma en helhet. En konsekvens av en demokratisk människosyn är integration för att den ser människor olikheter som en tillgång snarare än en orsak till svårigheter och problem.

Ann Ahlberg, (2001), skriver att skolan förutom att ansvara för barn och ungdomars kunskapsbildning även skall sprida samhällets grundläggande värden och normer. Skolans inre arbete skall även påverkas av ett demokratiskt synsätt. Dock finns det ett utrymme för tolkning för hur lärare skall arbeta med förverkliganden om elevers lika värde samt en demokratisk skola.

4.1 En skola för alla

Begreppet; *en skola för alla*, lanserades i Sverige i sambandet med införandet av 1980 års läroplan för grundskolan (Läroplan för grundskolan, LGR80). LGR80 infördes för att belysa vikten av att skolan skulle motverka till att diverse problem uppstod, snarare än att försöka lösa dem i efterhand. En skola för alla är både en målsättning och en utmaning för skolvärlden att skapa förutsättningar för en meningsfull grundskolegång enligt Persson (2005). Alla barn skall gå i skolan, vare sig det är i särskola, träningsskola, grundskola, eller i integrerad klass. De individuella behoven samt elevernas förmågor skall stå i fokus. En skola för alla har varit den svenska skolans ambition i årtionden, och syftar på att alla elever skall ha rätten till en jämbördig utbildning utan att någon skall behöva segregeras. Sverige har även förbundit sig med internationella organisationer, till exempel Salamancadeklarationen och Förenta Nationerna, (FN), som har som utgångspunkt i sina ställningstaganden ”en skola för alla” enligt Tideman (2000).

4.2 Lpfö98 och Lpo94

En läroplan är en regeringsförordning gjort för att följas. I Sverige finns tre läroplaner – Lpfö98, (läroplan för förskolan), Lpo94, (läroplan för det obligatoriska skolväsendet, förskoleklassen och fritidshemmet), och Lpf94, (läroplan för de frivilliga skolformerna). Läroplanerna utrycker samma syn på utveckling, lärande och kunskap och är likartat uppbyggda, på så vis länkar de i varandra. Läroplanerna beskriver verksamheternas riktlinjer och mål för arbetet, samt dess värdegrund. För de offentliga skolväsendena är målen av två olika slag. Det ena är de mål som skolan skall sträva efter att få eleverna att uppnå, (strävansmål) och de andra är de mål skolan skall ansvara för att eleverna skall uppnå, (uppnåendemål).

Alla människors lika värde, individens frihet och integritet, jämställdhet mellan man och kvinna, människolivets okränkbarhet och solidaritet för de svaga och utsatta är de grundläggande demokratiska värderingar som skolan skall förmedla. Ingen elev i skolan skall diskrimineras på grund av etnisk tillhörighet, religion eller annan trosuppfattning, kön, funktionshinder, sexuell läggning eller för någon annan kränkande behandling. All kränkande behandling och trakasserier skall motverkas aktivt. Varje elevs behov och förutsättningar skall

anpassas till undervisningen. Undervisningen skall främja elevernas kunskapsutveckling och fortsatta lärande med utgångspunkt från elevernas tidigare erfarenheter, olika bakgrunder, behov och förutsättningar. Undervisningen skall aldrig utformas på samma sätt för alla elever utan det skall finnas olika sätt att nå målen och skolan har ett speciellt ansvar för de elever som har svårare att nå målen för utbildningen, (Lpo94).

Förskolan och förskoleklassen i Sverige har en egen läroplan; Lpfö98. I den finns inga uppnåendemål utan endast strävansmål. Här kommer två exempel: förskolans skall sträva efter

- Att varje barn utvecklar sin förmåga att upptäcka och använda matematik i meningsfulla sammanhang.
- Att varje barns nyfikenhet stimuleras och de får en begynnande förståelse av skriftspråk och matematik, (Lpfö98).

Förskolan är till för barn upp till sex år. Därefter går de flesta barn i förskoleklass som ett förberedande år innan de börjar i skolan. Både förskolan och förskoleklassen är frivilliga verksamheter.

4.3 Barnkonventionen:

1989 den 20 november antog Förenta nationernas generalförsamling konventionen om barnets rättigheter. Det slogs därigenom fasta på att barn är människor med egna rättigheter samt att det är de vuxnas skyldighet att dessa rättigheter faktiskt följs. Detta var ett viktigt tillskott till skyddet för de mänskliga rättigheterna och det var första gången som alla rättigheter som gäller för barn och ungdomar upp till 18 år samlades i ett folkrättsligt bindande dokument. Sverige var ett av de första länderna som godkände konventionen och därefter har alla länder utom Somalia och USA skrivit på. I och med att vi har godkänt att vara med så har Sverige åtagit sig att följa det som står i konventionen för alla barn och ungdomar i Sverige och vi har även åtagit oss att verka för främjandet av barns rättigheter även internationellt, (Helleberg, 1998).

En viktig del i barnkonventionen är att den ger en universell definition av vilka rättigheter som borde gälla för barn över hela världen. Barnens rättigheter skall gälla i alla samhällen oavsett religion, kultur eller andra skillnader. Det är den enskilda regeringen som är ansvarig för att rättigheterna respekteras i varje land, men landet har en skyldighet att bry sig om och hjälpa till över nationsgränserna. Skyldigheten att hjälpa till även internationellt nämns direkt i konventionstexten. Konventionen är inriktad på det enskilda barnet, som skall ha rätt att få sina basbehov tillgodosedda. Dessa basbehov kan till exempel vara att ha rätt till skydd mot diskriminering och utnyttjande samt att ha rätt till att få uttrycka sina åsikter och att få åsikterna respekterade. Barnkonventionen inkluderar alla typer av mänskliga rättigheter till exempel sociala, kulturella, medborgerliga, politiska och ekonomiska rättigheter, (Helleberg, 1998).

Att alla barn har samma människovärde och är lika mycket värda är en grundtanke i konventionen och jämställdhet skall även gälla *mellan* barnen.

> Konventionsstaterna skall respektera och tillförsäkra varje barn inom deras jurisdiktion de rättigheter som anges i denna konvention utan åtskillnad av något slag, oavsett barnets eller dess förälders eller vårdnadshavares ras, hudfärg, kön, språk, religion, politiska eller annan åskådning, nationella, etniska eller sociala ursprung, egendom, handikapp, börd eller ställning i övrigt. (Regeringskansliet, UD info, 2003, Art 2.1).

4.4 Salamancadeklarationen

I deklarationen om de mänskliga rättigheterna deklareras att *alla* skall ha rätt till undervisning, även barn som har psykiska eller fysiska handikapp. All nedanstående information är hämtad från Svenska Unescorådets stiftelse, (2001).

År 1994 samlades 300 deltagare från över 90 länder på en världskonferens i den spanska staden Salamanca för att diskutera och göra upp riktlinjer för undervisning av barn med ”särskilda behov”. Resultatet blev den så kallade Salamancadeklarationen.

En deklaration är visserligen inte någon lag, men har ändå en politisk tyngd eftersom olika länder enats om den och skrivit under den. Då har de undertecknade även lovat att följa den, eller åtminstone följa valda delar av den.

Utgångspunkten i Salamancadeklarationen är att varje barn har en grundläggande rätt till utbildning. Den lägger vikt vid varje barns unika egenskaper, inlärningsbehov och intressen samt att utbildningssystemet garanterar en mångfald där dessa egenskaper tillvaratas på ett lämpligt sätt. Deklarationen framhäver att barn i behov av särskilt stöd måste få tillgång till ordinarie skolor. De skall anpassas så att alla, oavsett till exempel psykiskt eller fysiskt handikapp kan inkluderas i undervisningen. Skolorna skall anpassa både vad det gäller undervisningens innehåll och byggnadernas lämplighet för handikappade.(till exempel trappor, toaletter osv.).

Salamancadeklarationen är tänkt som vägledning för dem som organiserar undervisning och utbildning för barn, ungdomar och även för vuxna med behov av särkilt stöd. Konferensdeltagarna i Salamanca deklarerade bland annat att:

- Barn är unika och har olika behov av inlärning.
- Barn har olika intressen förmågor.
- Utbildningssystemet skall organiseras så att mångfalden tas tillvara.
- Barn som har ”särskilda behov” skall kunna gå i ”vanliga” skolor, men undervisningen skall anpassas till dem. På det sättet inkluderas barnen och risken för diskriminering blir mindre.

Det uppmanades dessutom att alla regeringar skulle göra sitt skolsystem lämpligt för individuell undervisning för barn med särskilda behov. Undervisningen skall bedrivas så att dessa barn integreras i systemet så långt det är möjligt. Länderna skall verka för samarbete för att delge varandra erfarenheter av olika slags undervisning. Regeringar anmodades och uppmanades att förbättra sina skolor och utbildningssystem för att alla (åtminstone flertalet) skall kunna få sin undervisning inom det offentliga skolväsendet.

Salamancadeklarationen beskriver vidare lämpliga åtgärder för inriktning och organisation för att en integrerad undervisning skall kunna bedrivas. Råd lämnas bland annat för lagstiftning och lämplig skolpolitik. Allt genomsyras av att barn med funktionsnedsättningar skall få sin utbildning tillsammans med andra i den ordinarie skolan och så långt det är möjligt i ordinarie klasser med skolkamrater som inte har något handikapp. Kursplaner och undervisning skall individanpassas för att göra detta möjligt.

4.5 Integration

Ordet *integration* betyder ”orörd”, ”hel” och kommer från det latinska ordet ”integer” och ordet syftar på ett tillstånd. *Integrera* och *integrering* innebär sammanförande, förenande till helhet och är den process som sedan leder till tillståndet integration. Ordet integrering brukar

användas när ömsesidighet, delaktighet och möjligheter till gemenskap och kommunikation förekommer, (Hill & Rabe, 1983, s14-19).

Integrering är med sitt motsvarande koncept normalisering, det begrepp som varit mest centralt det senaste årtiondet när det handlat om handikappsfrågor. Åsikterna kan gå isär om hur betydelsefullt begreppet har varit, men *att* det har varit betydelsefullt tycker inte författarna att det råder någon tvekan om. Utvecklingen från ett samhälle där normen för funktionshindrade var segregering på stora institutioner resulterade i en strävan mot att göra dessa människor delaktiga i det samhälle som fanns även utanför anstalterna. I dagens samhälle utövas olika insatser riktade till individer i behov av särskilt stöd, men trots detta visar ganska många forskningsresultat på att detta inte stämmer. (Tideman & Mallander i Tössebro, 2004).,

Brodin & Lindstrand, (2004), menar att integreringen kommit ganska långt i Sverige men författarna menar att om integrering skall innebära att eleven får känna sig delaktig i någon form av social gemenskap så finns det mycket kvar att arbeta på och att vi borde börja ställa högre krav på integrering.

Egelund, m.fl., (2006, s.60), säger dock att:

> Klassrummet eller elevgruppen är endast en del i elevens värld och det säger sig närmast självt att den 'integrering' som begränsas till att eleven blir 'integrerad' i en klass inte behöver innebära någon större delaktighet i ett vidare sammanhang.

4.6 Europeiska Ombudsmannens rapport

Enligt årsrapporten om integreringen i Europaskolan 2006/2007 som Europeiska ombudsmannen gjorde efter en undersökning av Europakommissionens integrering av funktionshindrade personer lämnade 16,3 % av eleverna i behov av särskilt stöd (63 av 388) SEN-programmet. Skälen till detta är bland andra:

- Att 43,28 % av elevernas föräldrar flyttade sina barn till en annan skola. Skälen till detta är oklart.
- 20,89% av dem som slutade gjorde det på grund av att föräldrarna flyttade eller bytte arbete och då började dessa elever i en Europaskola i den nya staden.
- 8,95 % av eleverna behövde inte längre särskilt stöd för att de gjorde stora framsteg.
- I 26,88% av fallen beslöt rektorn på skolan att efter att ha fått negativa tecken från den rådgivande gruppen - att inte förlänga dessa elevers SEN- avtal. Det finns ett krav på att elever i behov av särskilt stöd måste kunna medverka i ett minimum av gemensamma aktiviteter. Klarar de inte det så har Europaskolan rätt att förklara sig inkompetent gällande undervisningen av dessa elever (www.ombudsman.europa.eu hämtad 08/12/11).

Således måste 26,88 % av eleverna i behov av särskilt stöd söka sig till andra, bättre lämpade, skolor med kvalificerad personal som kan tillgodose elevernas behov och anpassa undervisningen därefter. Ytterligare en oroskälla för Europakommissionen är de 43,28 % av föräldrarna som tar sina barn ur Europaskolan. Europakommissionen har begärt att en ingående analys av skälen till detta skall inkluderas i kommande årsrapporter om integreringen av elever i behov av särskilt stöd. Detta skulle hjälpa Europakommissionen att gynna och försvara nödvändiga framsteg och ändringar av SEN-programmet i ansvariga kommittéer och styrelser. Budgeten för de planerade medlen för elever i behov av särskilt stöd i Europaskolans budget 2007 uppgår till 2 785 927 euro (www.ombudsman.europa.eu hämtad 08/12/11)

5. EU

EU står för den Europiska Unionen. Det var efter det andra världskriget som EU:s historia började och då startade ett samarbete mellan sex länder, (Belgien, Frankrike, Italien, Nederländerna, Luxemburg och Västtyskland), om den europeiska kol- och stålgemenskapen, (EKSG). Det största motivet för samarbetet var att freden i Europa skulle säkras samt att ha ett ekonomiskt samarbete inom gemenskapen. Ytterligare två organisationer med samma struktur som EKSG bildades 1958, ekonomiska gemenskapen, EEG och Euratom. EEG:s mål var att bygga upp en gemensam marknad för att utvidga det ekonomiska samarbetet mellan länderna. Människorna skulle kunna arbeta obehindrat mellan gränserna och det skulle vara lättare och billigare att köpa samt sälja varor inom gemenskapen. Eurotoms uppgift var att föra samman utveckling, forskning samt att kontrollera kärnkraftsområdet. 1967 slogs EEG och Euratom samman så att det blev en gemensam institution för att förenkla samarbetet de emellan. Det nya namnet blev EG, europeiska gemenskaperna. Då tullar började tas bort och andra hinder mellan medlemsländernas gränser ökade handeln mellan dem fort. 1973 anslöt sig ytterligare tre länder till EG, Danmark, Storbritannien och Irland, (Möller, 2007).

Fler och fler länder anslöt sig till EG, men i 1993 beslöt sig medlemsänderna för att starta ett nytt samarbete. EU, europeiska unionen. EG kom då att bli en del av EU. 1995 gick även Sverige med i EU. Idag har EU växt och består nu av 27 medlemsländer, dessa länder är: Belgien, Bulgarien, Cypern, Danmark, Estland, Finland, Frankrike, Grekland, Irland, Italien, Lettland, Litauen, Luxemburg, Malta, Nederländerna, Polen, Portugal, Rumänien, Slovakien, Slovenien, Spanien, Storbritannien, Sverige, Tjeckien, Tyskland, Ungern och Österrike, (Möller 2007).

EU har idag fem olika institutioner, Europaparlamentet, Europeiska kommissionen, Ministerrådet, EG-domstolen och Europeiska revisionsrätten. Förutom dessa fem institutioner finns även det Europeiska rådet där deltar medlemsländernas stads- och regeringschefer samt Europakommissionens ordförande, (Dahlkwist, 1999).

5.1 EU:s handikappspolitik

Handikappsfrågor har under de senare åren fått ta allt större plats under EU:s olika möten där sociala frågor diskuterats. Ett speciellt råd har bland annat utfärdats, där alla medlemsländerna har representanter. I EU:s stadga behandlande människors grundläggande rättigheter står det i artikel 26 ”få delar av åtgärder som syftar till att säkerställa deras oberoende, sociala och yrkesmässiga integrering och deltagande i samhällslivet”. Detta är en mycket viktigt punkt då siffror pekar på att mer än 15 % av EU:s totala befolkningsmängd lider av något funktionshinder, (www.regeringen.se. Hämtad 08/12/08).

Ett funktionshinder skall inte hindra en individ ifrån att ha samma rättigheter som alla andra, men det krävs att deras situation uppmärksammas. 2003 tillkom därför en handlingsplan för hur personer med funktionshinder skall få lika möjligheter och på så sätt fylla rollen som ansvarstagande medborgare. Handlingsplanen utarbetas genom samverkan mellan medlemsländer och Europakommissionen. Handlingsplanen löper över en tvåårsfas och dess största prioritet är att utjämna de klyftor som finns inom jämlikhet och standard för funktionshindrade personer. 2008-2009 kommer handlingsplanen till stor del att fokusera på ökad tillväxt inom arbetsmarknaden för funktionshindrade, vilket skulle leda till ökad delaktighet. Effektiviteten har ökat och behovet av särskilt stöd i både infrastruktur och inom den sociala faktorn har uppmärksammats för att underlätta situationen för människor med funktionshinder. Europa skall modernisera den sociala situationen för alla utsatta människor

där den största koncentrationen kommer att ligga på fattiga och funktionshindrade. Solidaritet, välstånd och lika möjligheter, är begreppen som ligger som definition för utvecklingen, (Wennberg i Edström 2007).

6. Syfte

Vårt syfte är att ta reda på hur Europaskolan bemöter elever i behov av särskilt stöd, samt hur de ser på integrering.

7. Frågeställningar

1. Hur bemöts elever i behov av särskilt stöd på Europaskolan?
2. Hur ser Europaskolan på integrering?
3. Kan elever inom SEN-programmet ta en Europeisk Baccalaureate, (BAC)? Hur ser den i så fall ut?

8. Metod

För att skriva detta arbete har vi använt oss av litteratur angående hur man stöttar samt arbetar med elever i behov av särskilt stöd. Vi har även undersökt vad styrdokument säger samt läst FN:s barnkonvention och Salamancadeklarationen. Dessa har delvis legat till grund för hur vi har tänkt kring vår studie. Vi har inte hittat någon tidigare forskning, förutom den forskning Europakommissionen själv har gjort, kring det ämne vi har valt att undersöka. Detta anser vi har legat till last för oss då vi inte kunnat varken jämföra vårt resultat med någon annans eller kunnat ta del av andras åsikter samt fakta krig ämnet. Undersökningen har mestadels byggts på material som vi själva förskaffat oss i form av öppna intervjuer samt observationer. Att vi inte hittade någon tidigare forskning anser vi kan bero på att SEN är ett relativt nytt tillskott på Europaskolan. Vi har även använt oss av internetrapporter gjorda av EU-kommissionen. Vi gjorde ett besök på en Europaskola där vi fick intervjua och observera elever och lärare under en dag. Vi fick även tillfälle att intervjua specialpedagoger, skolpsykologen samt den ansvarige för SEN. EU:s informationsshop i Bryssel samt EU-väst i Göteborg har bidragit till information om EU och dess institutioner.

8.1 Val av metod

I Stukát (2005) går att läsa om flertalet olika metoder för att samla information, där beskrivs intervjun som en av de vanligaste. Stukát, (2005), beskriver vidare att det gäller att frambringa en så oberoende situation som möjligt, allt för att inte respondenten skall låta sig påverkas av den befintliga kontexten eller av frågeformuleringar som kan tolkas partiska. Vanligaste intervjuformen är användandet av ett fastställt schema över de frågor som valts och sedan frångås inte detta schema. Denna typ av metod var vårt syfte att använda under de förutbestämda intervjuer vi hade. Detta lyckades vi dessvärre inte med eftersom vi inte alls fick de svar vi väntat oss. Vi valde därför att frångå våra intervjufrågor för att istället ställa följdfrågor vi inspirerades till under intervjuernas gång. De frågor vi utgick ifrån finns ed som bilaga ett och två.

Vid öppna intervjuer ställs inte frågorna efter ett speciellt schema, utan i den ordning som förhållandet bjuder in till. Ett visst antal förutbestämda frågor är brukligt och låter sedan dessa inbjuda till varierande underfrågor. Det uppstår ett samspel mellan respondenten och den som intervjuar, som till fördel kan nyttjas. Metoden bidrar till att intervjuaren kan följa upp med nya frågor för att utveckla och tydliggöra respondentens svar. Detta leder till djupare

förståelse och inbjuder till att klargöra det som respondenten verkligen vill förmedla. Denna intervjumetod bygger dock på att den som utför intervjun besitter goda förkunskaper i ämnet så att relevansen i de frågor som ställs kommer till sin rätt. Svårigheter vid denna intervjutyp kan vara att det tar lång tid att förbereda och det kan vara svårt att analysera det material som samlats in. Denna typ av intervju är den vi kom att tillämpa under samtliga intervjuer vi utförde. (Stukát, 2005)

För att ta reda på hur människor egentligen reagerar och bär sig åt i olika situationer kan observationer vara ett bra sätt att samla in data på. Stukát, (2005), skriver att iaktta, lyssna och se en person i sin riktiga kontext, ett verkligt sammanhang gör att resultatet är lätt att tyda och mer konkret. Men det finns svårigheter med att se bakom handlingssättet, då det bara ses till de yttre faktorerna och det kan vara svårt att fastsälla resultatet till varför en person handlar som den gör, och data kan då bli svår att analysera. Nackdelen är att det kan vara en tidskrävande metod då observationer kan behövas över en längre tid för att få helhet. Personen eller gruppen som observeras kan omvandla sitt normala beteende när de vet att observation pågår.

Merriam (2004) beskriver observationsmetoden som ett bra komplement till intervjun. En del samtalsämnen är svåra att prata öppet om, med observation som metod går det på så vis ändå att förstå dessa ämnen och på så sätt ta del av informationen. Vidare beskrivs det att observatören skall agera tämligen passivt och skall förbli omärkbar. Observatören skall även försöka få människor att känna sig obesvärade av ens närvaro och visa respekt för de rutiner som finns, vara ödmjuk, vara behjälplig vid behov och vissa intresse för vad som försiggår. Vi var med under en dag i skolan och fick tillfälle att observera hela samt delar av lektioner under denna dag. Samtliga lektioner som vi observerade hade elever i behov av särskilt stöd närvarande. Sammanlagt observerade vi fem olika lektionstillfällen.

8.2 Beskrivning av undersökningsgrupp

Vi ansåg oss ha kännedom angående avsaknad av undervisning för elever i behov av särskilt stöd på Europaskolan. Vi beslöt oss därför att undersöka saken vidare. Vår undersökningsgrupp blev en Europaskola i Bryssel med dess elever och personal. Anledningen till att vi vald denna skola är att en av oss författare har tidigare studerat på denna skola så vi ansåg att vi därigenom redan hade ett kontaktnät samt egna erfarenheter vi anser värdefulla både för oss och för arbetet.

Undersökningsgruppen för våra intervjustudier består av en skolpsykolog, samordnaren för specialundervisningen (SEN) på skolan, två lärare samt en SEN-lärare. Vi räknar även med skolinspektör John Evertsson i undersökningsgruppen då han har hjälpt os via mejl med att besvara frågor och oklarheter vi hade angående studiens syfte samt information om ämnet vi vill undersöka. Sammanlagt bestod undersökningsgruppen av sex personer. I studiens undersökningsgrupp ingår även de tre lektioner vi observerade under vårt besök på Europaskolan, Bryssel II, (Woluwé). De intervjuer som vi innan visste att vi skulle genomföra var med en SEN-lärare från en annan Europaskola samt med SEN-samordnaren.

Vi utgick ifrån syfte och frågeställningar under arbetet med att framställa intervjufrågor. Urvalet av undersökningsgruppen gjordes efter tillgänglighet samt vilja att ställa upp. Vi ville själva få intervjua samordnaren samt minst en SEN-lärare och hoppades på att få en inblick i hur SEN fungerar i praktiken, att vi sedan på plats i Bryssel fick möjlighet till fler intervjuer samt observationer är vi mycket tacksamma för, men bland dessa var det ingen som vi medvetet valde ut utan vi passade på att intervjua de vi hade möjlighet till.

8.3 Genomförande av intervjuer/observationer

Vi tog personligen kontakt med rektorn samt samordnaren för SEN på skolan innan vi gjorde vårt studiebesök. Då vi inte visste innan hur många personer vi skulle intervjua hade vi inte förberedda intervjufrågor till samtliga. Då de flesta intervjuerna var på engelska, utförde vi författare dem tillsammans. Vi ville försäkra oss om att vi hade förstått informationen korrekt. Stukát, (2005), säger dessutom att två personer uppmärksammar mer än en då de inte behöver ha samma fokus. Detta hade vi även i åtanke då vi valde att utföra samtliga intervjuer tillsammans. Under samtliga intervjuer var det en utav oss som antecknade, mest i form av stolpar. Till dem som vi visste att vi skulle få intervjua hade vi förberedda frågor, tanken var att vi skulle använda oss av slutna intervjuer, men de resulterade istället i öppna intervjuer då vår förkunskap inte visade sig vara helt korrekt. Med de andra vi intervjuade använde vi oss helt av öppna intervjuer. Genom att använda oss av öppna intervjuer upptäckte vi att det blev mer avslappnat och samtalet blev oftast mycket berättande från våra motparter.

Vi har även haft både mejlkontakt samt telefonkontakt med Sveriges utbildningsinspektör, John Evertsson som har hjälp oss genom att svara på frågor vi haft kring vår studie. Under Sveriges nuvarande ordförandeskap för Europaskolan är John Evertsson en av två svenska skolinspektörer på Europaskolan.

Även under våra observationstillfällen medverkade vi tillsammans alla tre. Vi fick vara med under fem lektioner under en dag på skolan. Lektionerna var alla av olika karaktär samt på olika språk. De SEN-elever vi observerade var olika vid samtliga lektioner. Vi satt i klassrummen utan att aktivt delta i undervisningen. Vi skulle enbart observera SEN-elevens medverkan, bemötande och sociala situation. Då vi inte innan själva besöket visste om att vi skulle få medverka på lektioner hade vi inte förberett oss på vad vi ville vara uppmärksamma på under observationerna. Vi hade inte heller förutbestämt att vi skulle försöka hålla fokus på olika delar av lektionerna så observationerna blev spontana vilket kan ha resulterat i att vi kommit fram till samma resultat av observationerna alla tre. Under observationerna försökte vi föra anteckningar alla tre för att sedan kunna bättre komma ihåg samt jämföra vad vi uppmärksammat under observationerna.

8.4 Bearbetning av data

Informationen från intervjuerna skrevs ner i sin helhet genast efter det att de gjordes. Vi skrev alla tre ut varsin version av samma stolpar och läste sedan varandras för att få ta del av allas intryck och iakttagelser. Vi jämförde de data vi sammanställt med tidigare sammanställda dokument, utförda av EU-kommissionen inom ämnet för att kontrollera om de stämde överens. Det resultat vi fick från sammanställningarna av intervjuerna stämde väl överens med varandra alla tre. Det blev därför mycket enkelt att sammanställa resultatet av dessa.

Vi bearbetade den data vi sammanställt från observationen på ett likartat sätt. I detta sammanhang var dock våra egna anteckningar mer olika varandra än vid intervjuerna. Vi utgår från att vi här har lagt vår fokus vid mer olika saker och händelser än vad vi gjorde under intervjuerna. Vi diskuterade det vi observerat och knöt ihop allas observationer som i stort sett var relativt likartade för att sammanställa ett resultat.

Vi har valt att inte redogöra för de intervjuer vi gjorde med eleverna under vår vistelse i Bryssel. Anledningen till detta är att vi inte kunde analysera den empiri som det gav oss då intervjuerna var för korta samt osammanhängande för att kunna användas i ett studiesyfte.

8.5 Studiens tillförlitlighet

Då vi från början hade en viss negativ syn på hur Europaskolan bemöter elever i behov av särskilt stöd är vi medvetna om att vår tolkning under intervjuerna, samtalen samt under besöket på skolan inte är helt objektiv. Data som vi sammanställde från våra fältstudier stämde väl överens med den informationen vi erhållit genom att läsa EU-kommissionens rapporter.

Då vi bara observerade lektioner under en dag och alla var med olika SEN-elever och med olika pedagoger är det svårt att säkert fastställa att det vi såg var norm i dessa sammanhang. Vi anser att det var en positiv aspekt att vi varit tre vid samtliga tillfällen då vi hade många olika reflektioner att tillföra varandra. Huruvida det vi uppmärksammat var korrekt kan vi dock ej garantera samt att det kan ha blivit språkliga försummelser i de översättningar vi gjort från Franska och Engelska till Svenska.

8.6 Komplikationer med studien

Under undersökningens gång stötte vi på problem med att finna tidigare forskning samt litteratur kring ämnet. Detta medförde att vi till stor del fick göra egna efterforskningar för att få en motpol till EU:s egna rapporter. Vi vill dock understryka att vi inte förutsatte att EU:s egna rapporter skulle vara opålitliga utan vi ville själva kontrollera hur saker och ting förhöll sig. Detta har vi haft stor hjälp av under arbetets gång då det har gett oss större insyn samt förståelse för hur skolans arbete går till. Det hjälpte oss även att kunna kritiskt granska EU:s rapporter på ett mer korrekt vis. Väl på plats i Bryssel för våra studier fick vi möjlighet att träffa samt intervjua både lärare och elever.

Ytterligare fick vi inte innan vårt besök på skolan veta hur många eller vilka vi skulle få möjlighet att intervjua eller observera så vi kunde därför inte förbereda oss på ett sätt vi i efterhand önskat att vi hade gjort. Vi tror att vi genom att i förhand skriva frågor, provintervjua samt bättre förbereda oss hade bidragit till en mer stimulerande intervju där vi kunnat få ut mer fakta av intresse från våra intervjuobjekt. Att vi bara medverkade på skolan under en dag och därmed inte kan jämföra våra sammanställningar med vad vi tidigare kompilerat anser vi även det är en komplikation.

8.7 Etik

Merriam, (2004, s.179) beskriver att man möter etiska dilemman två gånger under sin undersökning. Under insamling av information och när resultatet sedan publiceras. Vidare beskrivs fem problem som bör tas hänsyn till i sitt studiearbete.

1. Som forskare skall man inte bli allt för involverad i de situationer som studeras eller i de frågställningar man kan tänkas ha.
2. Konfidentialitet
3. Anonymitet
4. De intressegrupper som vill granska resultat och kontrollera undersökningen.
5. Svårigheter för läsaren med att skilja på forskarens egna tolkningar och fakta.

Första punkten anser vi vara viktig då det för studiens resultat är betydelsefullt att bibehålla en objektivitet genom hela processen. Detta har vi anpassat för att inte spegla undersökningen efter våra egna antaganden.

Vi inte avslöjat information kring de elever som vi varit i kontakt med. Uppgifter som skolan delgivit oss har vi uteslutit ur studien av konfidentiella skäl. Vi har inte heller avslöjat identitet eller arbetsplats på någon som inte godkänt detta.

Vi har utlovat en kopia av studien till samtliga involverade som bidragit oss med information, samt själva önskat en kopia.

Att skilja på egna tolkningar och fakta anser vi vara av största vikt. Att strukturera upp studien och tydliggöra dessa skillnader har vi lagt fokus på.

9. Resultat av vårt besök på EEBII

Vi kommer i detta avsnitt redovisa de observationer och intervjuer vi genomfört.

9.1 Intervju med SEN-samordnare

EEBII är den så kallade pilotskolan för SEN, det vill säga det var i den skolan SEN först testades. Nu finns det cirka 90 elever inskrivna i SEN-programmet på EEBII med varierande behov samt SEN-timmar. Som det ser ut idag så kan tyvärr inte alla elever få SEN. Skolan saknar dessvärre resurser i form av lokaler för att undervisa elever i behov av ett större stöd, det vill säga elever med grava funktionshinder.

Eftersom EU-kommissionen sponsrar Europaskolan måste samtliga medlemsländer vara i consensus innan ett beslut kan fattas och ombildningar kan ske. Detta medför att för många som arbetar aktivt med SEN uppstår en frustration då det tar så lång tid för förändringar att träda i kraft. SEN-samordnaren har en vision om att Europaskolan skall kunna ta in och undervisa samtliga elever och bedriva en skola för alla. Idag är det inte så men förhoppningsvis kommer SEN att utvecklas så det blir till en möjlighet.

Det kan vara mycket frustrerande för de lärare som arbetar med att få elever i behov av särskilt stöd att ta sig igenom Europaskolan och få sin BAC med dagens system. Det arbetas i dagsläget med att åstadkomma en alternativ BAC för de elever som inte når upp till de kriterier som den ordinarie BAC:en kräver. Denna skall fungera som ett intyg på att eleven har gått ut Europaskolan utan att ha tagit den ordinarie BAC:en men som går att söka sig vidare på. Skolan har dock vissa åtgärder samt genvägar de kan ta till för att en elev skall klara av skolan. En elev som inte kunde skriva för hand fick göra sin BAC på datorn, elever med dyslexi får extra tid på tentor, de kan även få göra tentor muntligt eller på datorn om det förenklar för dem. En elev som har svårt med språk kan få möjligheten att ta sig igenom skolan med två språk istället för tre som annars är obligatoriskt. Vad som då görs är att skriva in eleven i SEN under tiden denne skall lära sig sitt tredje språk. Då en elev är inskriven i SEN kan den flytta upp årskurser utan att ha godkänt i det antal ämnen som annars krävs. När eleven kommer till sitt näst sista år kan den välja bort sitt tredje språk och skrivas ut ur SEN och sedan bli bedömd som de andra eleverna och fortfarande ha möjlighet att klara av sin BAC. Eleverna är dock tvungna att behärska minst två språk för att klara av att ta examen från Europaskolan.

Skolan förser inte sina elever med personliga assistenter. Finns ett behov hos en elev på Europaskolan att ha en personlig assistent så är det upp till föräldrarna att ordna samt bekosta detta, men assistenten blir inte anställd av Europaskolan. SEN-samordnaren tyckte inte heller att personliga assistenter var att föredra då eleven kan känna sig utpekad.

På primärstadiet finns det mer SEN-resurser än vad det finns på sekundärstadiet. Anledningen till detta är att elever på primärstadiet har nästan all undervisning på sitt modersmål vilket ofta är enklare än att ha undervisningen på främmande språk, samt att det är färre lärare som skall integreras i specialundervisningen. En annan anledning är att utvecklingsnivån ofta inte skiljer så mycket då eleverna fortfarande är så unga och undervisningens svårighetsgrad inte är så hög.

SEN-samordnaren värderar integrering högt. Integrering är ett av Europaskolans krav för att en elev i behov av särskilt stöd skall kunna gå på skolan och därför arbetas det aktivt för att underlätta denna process för SEN-eleverna. Vidare anser SEN-samordnaren att det är viktigt ur ett gemenskapsperspektiv, att känna sig delaktig och inte avvikande. Vidare är integrering bra ur ett studiesyfte då de kan få hjälp av klasskamrater som är bättre förtrogna med ett ämne än vad en SEN-elev kan vara. En ”svagare” elev kan lära sig mycket av en ”starkare” elev. Att vara i behov av särskilt undervisningsstöd behöver inte betyda att eleven saknar social kompetens. Att flytta en elev ur sin klass är därför inte alltid att föredra.

Skolan har en policy som säger att alla skall behandlas lika oavsett var de kommer ifrån och vilken bakgrund de har. Men tyvärr skrivs inte BAC:en om för att SEN-elever skall ha en chans att gå ut med fullständiga betyg. Om en elev i behov av särskilt stöd vill ha en examen som motsvarar den svenska gymnasieexamen och inte klarar av att ta BAC:en så återstår det att innan det näst sista året på Europaskolan påbörjas byter eleven antingen skola eller flyttar hem. Detta är ett problem som skolorna verkar vilja åtgärda. För att ändra på något inom Europaskolan krävs det att förslag tas fram på det som skall förändras och sedan lämnar över det till Europakommissionen som i sin tur skall behandla det och fatta beslutet. Denna process är mycket lång och det kan ta flera år att få igenom beslut och förändringar.

Varken Barnkonventionen eller Salamancadeklarationen är något som arbetas med inom SEN-programmet på Europaskolan.

9.2 Intervju med skolpsykolog

Skolpsykologen redogjorde för oss hur dennes roll i processen för att få en elev inskriven i SEN gick till. Processen är ett samarbete mellan elev, föräldrar och skola, där psykologens roll är att se till elevens välbefinnande. Detta görs genom återkommande samtal med eleven och genom att följa dennes skolutveckling samt anpassning.

Integrering är som vi tidigare tagit upp ett krav som Europaskolan ställer på sina elever för att de skall få gå där, skolpsykologens tankar kring detta överensstämmer väl med SEN-samordnarens. Att som SEN-elev gå integrerad gör att de upprätthåller gemenskapen med sina klasskamrater och slipper känna sig avvikande.

9.3 Intervju med SEN-lärare

Under vårt besök i Bryssel träffade vi en lärare på Europaskolan som i dagsläget endast arbetar med SEN. Läraren var en av de första som anställdes för detta syfte. SEN är nytt på Europaskolan sen 2005, men det utvecklas hela tiden.

Läraren var väldigt entusiastisk gällande sitt arbete, men anser, liksom många av sina kollegor på Europaskolan, att det är synd att skolorna begränsar sina resurser. I vissa fall får de köpa in material själva för egna pengar och det finns inte alltid klassrum till deras förfogande. Läraren berättade att det kan gå upp till 15 minuter av varje lektion för att leta efter ett ledigt klassrum att bedriva SEN-undervisningen i.

Läraren berättade att många lärares syn på att arbeta med barn i behov av särskilt stöd härstammar från deras egna länder och kulturer. De anammar de pedagogiska regler som gäller i deras hemland. Då läraren har arbetat i fler länder säger denne att Sverige är väldigt välutvecklat vad det gäller ”en skola för alla” men att alla länder i Europa inte delar denna syn vilket påverkar lektionerna negativt. Lärarna skall designa sina lektioner så att alla kan följa med, och anpassa alternativa inlärningsmetoder. Med alternativa metoder menas att det går att

lära på fler sätt än att bara lyssna till fakta, ta anteckningar samt memorera som tidigare har varit betydligt mer vanligt på dessa skolor. Vidare berättade läraren att det i dagsläget finns de som inte vill anpassa sina lektioner så att de passar alla elever. I dessa fall blir integrering ett problem då de integrerade eleverna får svårt att anpassa sig och följa med i undervisningens tempo.

Läraren riktar stor kritik till Europaskolan och anser att det inte finns något riktigt SEN-program. Det existerar inte något direkt samarbete mellan lärare, inspektörer och specialpedagoger. Vidare hävdar läraren att det inte heller finns någon som varken direkt granskar eller följer upp det specialpedagogiska arbete som utförs. En önskan vore fler möten mellan samtliga lärare involverade i en elevs undervisning, en helt individuell utvecklingsplan som är mätbar samt att alla lärare gör en individuell och konkret målsättning för eleven i fråga. Lärarna borde kommunicera och arbeta med varandra, då skulle SEN kunna bli mer hjälpande och konkret och ha elevens utveckling i fokus. Om SEN-arbetet var ett samarbete lärare och skolan emellan med upprepande inspektioner av specialarbetet förenklar det arbetet att kunna hjälpa SEN att utvecklas. Som det ser ut idag får obehöriga speciallärare samt oerfarna lärare inom specialpedagogiken undervisa elever inom SEN då behörig personal dessvärre ofta saknas på skolan. Läraren berättade att i många fall kan detta bero på att ett flertal medlemsländer inte vill skicka lärare att arbeta för Europaskolan. Hemländerna ger dem ofta sämre avtal när de kommer hem efter att deras nioårskontrakt på skolan har gått ut. I dagsläget får lärare på Europaskolan endast anställas på nioårskontrakt som inte går att förlänga.

Läraren kan inte rekommendera föräldrar till elever i behov av särskilt stöd eller med funktionshinder att flytta sina barn till en Europaskola. Skolan ser på sig som en elitskola och det är både svårt och krävande att ta sig igenom den. Det finns i dagsläget ingen plats på skolan för elever som behöver mycket hjälp samt andra förutsättningar, än de som bygger på de mål som krävs för att klara av BAC:en som är regelanpassad och inte individanpassad. Här berättar läraren om en elev som vägras ta sin BAC då denne är oförmögen att lära sig Franska. Eleven i fråga klarar sina studier på Europaskolan utmärkt, med bra betyg i samtliga ämnen som bedrivs på dennes hemspråk, Engelska. Men då man måste behärska minst två språk väl omöjliggös det för denna elev att ta sin BAC.

Det finns en vilja till förändring inom Europaskolan, då läraren berättar att det finns en önskan hos skolan att kunna undervisa samtliga elever. Dessvärre finns det i dagsläget en oförmåga att kunna leva upp till detta. Det rigida skolsystemet gör att det är svårt för skolan att bryta trender men lärarens intryck var att de i alla fall försöker arbeta mot en förändring till det bättre vad det gäller att ta hand om elever i behov av särskilt stöd.

9.4 Observation av lektioner

Under vårt besök på EEBII fick vi medverka på fem lektioner för att observera både hur den individuella undervisningen samt den integrerade undervisningen går till. Vi fick även tillfälle att tala med lärarna och eleverna under och efter lektionerna. Under de integrerade lektionerna hade vi svårt att urskilja vilken av eleverna det var som var i behov av särskilt stöd då lärarna inte särbehandlade dem. Ett fåtal var utmärkande på grund av deras fysiska hjälpmedel, till exempel dator och rullstol.

Då vi observerade individuell undervisning agerade läraren hela tiden som elevens ställföreträdande medvetande. Vilket betyder att läraren vägledde eleven till att själv söka och komma fram till problemens lösning. Läraren rättade inte eleven när denne sa eller gjorde fel utan försökte att få eleven att själv tyda sina misstag. När eleven lyckades med detta var läraren inte sen med att berömma.

Två av de lärare, dessa var inte SEN-lärare, vi talade med efter att vi observerat deras lektioner, berättade att de försökte att inte särbehandla en elev även om denne var i behov av särskilt stöd. Detta underlättades då de elever vi observerade inte var utmärkande i sitt funktionshinder och fungerade väl i sin integrering. De ansåg att det var viktigt att eleverna i fråga fick känna sig som alla andra. Vad de kunde göra var att alternera svårighetsgraderna på frågorna de ställde till eleverna så att en SEN-elev fick en något lättare fråga att besvara. Lärarna uppmuntrade även samtliga elever till att ställa frågor och säga till om det var något de inte förstod detta hjälpte då även SEN-eleven eftersom det rådande klimatet var öppet för alla typer av frågor. Detta var det många elever som tog till vara.

9.5 Skolans handikappsanpassning

Under en observation av skolmiljön uppmärksammade vi bristen av handikappsanpassning. För en fysiskt funktionshindrad person är det mycket svårt att ta sig runt utan hjälp. Där fanns en hiss, men på samma våningsplan fanns trappor i korridoren på samma våningsplan som mycket väl skulle kunna bli ersatt av en ramp. Dörrarna är ganska tunga och det finns inga dörröppnare. För att ta sig bort till cafeterian, gymnastiksalen samt andra lokaler på skolansområde var eleverna tvungna att gå uppför branta trappor vilket en person i rullstol inte kan klara av. Dessa hinder skulle kunna vara lätta att åtgärda, med tanke på skolans väl tilltagna resurser. Som det är nu bidrar det till att vissa elever inte kan ta sig runt självständigt. Ett lätt funktionshinder blir då till ett gravt funktionshinder. EU:s handikappspolitik verkar inte ha fått ett korrekt inflytande på denna skola ännu.

9.6 Kommunikation med skolinspektör John Evertsson.

John Evertsson upplyste om att det inte finns någon särskild skola för funktionshindrade elever inom Europaskolan men att vissa elever med särskilda behov kan gå kvar på skolan med så kallad anpassad studiegång, i programmet SEN, där de kan få stöd för att klara studierna på Europaskolan. Salamancadeklarationen har däremot inte diskuterats. Han har ett fortbildningsansvar för SEN koordinatörerna på alla skolor vilket de löser genom gemensamma fortbildningsdagar, vartannat eller vart tredje år. John Evertsson kan delta i alla elevvårdskonferenser om han finner det befogat, men väljer att göra detta enbart i extrema fall. Resten bör skolledningen själv klara av.

Hela Europaskolsystemet är under utveckling och i år är Sverige ordförande inom Europaskolan. Det innebär mycket stor arbetsbelastning för de svenska skolinspektörerna men stora möjligheter. Det tar tid att få genomslag för sina idéer, men det lyckas om man är envis säger Evertsson. Det finns ingen läroplan i vår svenska bemärkelse på Europaskolan. Det närmaste som kan kommas är skolans timplaner och vissa centrala målsättningar. Inspektörsgruppen planerar att inom kort skriva samman en "riktig" läroplan som sedan förhoppningsvis fastställs.

I dagsläget är Europaskolorna i Bryssel fullbelagda. Det är svårt att fastställa hur många elever i behov av särskilt stöd som söker sig dit eftersom skolorna måste tacka nej till elever på grund av platsbrist.

Vi frågade Evertsson om Sverige har varit drivande i utvecklingen av det specialpedagogiska arbetet på Europaskolan och svaret på detta är nej. Då frågan hanteras på olika sätt i de olika medlemsländerna och deras utveckling ligger på olika nivåer är det svårt att sammanställa detta till ett program som möter samtiga medlemsländers krav.

10. Diskussion

I denna avslutande diskussion inleder vi med att beskriva hur vi upplevt vårt metodval för datainsamling. Vi kommer att utveckla hur vi bearbetat den information vi fått genom vår litteraturforskning samt göra en sammanställning av det vi fått ut av våra intervjuer samt observationer.

10.1 Metoddiskussion

Vi anser att det passade oss bra att använda öppna intervjufrågor. Det på grund av att vi inte kände till hur många personer vi skulle få tillfälle att intervjua. Vi uppfattar att en öppen intervjuform av samtalsintervjuer gjorde våra respondenter mer avslappnade. Samtliga av de vi intervjuade talade från sitt eget perspektiv då de svarade på våra frågor. Eftersom några av intervjuerna var på Engelska var det att föredra att samtliga medskribenter var med under intervjutillfällena. Detta på grund av att vi kunde vara säkra på att vi hade tolkat svaren på lika sätt. Då vi alla hade olika förförståelse för ämnet har vi kunnat bidra varandra med olika aspekter som vi sedan kunnat diskutera. På detta sätt anser vi att studien har fått en högre validitet.

Våra observationer utförde vi för att undersöka hur skolan arbetade i praktiken med integrering, samt med SEN. Detta för att lyfta arbetets aspekter och för att vi skulle få en egen bild om hur arbetet på skolan gick till. Här valde vi även att alla skribenter skulle medverka för att kunna fokusera på olika moment och öka vidden av observationen. Att använda sig av olika metoder vid datainsamling ökar enligt Merriam, (1994), reliabiliteten och ger studien en större bredd. Vi anser oss nöjda med vårt val av metod men att i förhand veta hur många samt vilka vi skulle få tillfälle att intervjua samt observera skulle varit att föredra.

10.2 Resultatdiskussion

Vi har med den här studien sökt svar på hur Europaskolan arbetar med elever i behov av särskilt stöd samt ser på integrering. Vi utgick från, i överensstämmelse med Salamancadeklarationen att skolan skall sträva efter att utveckla och arbeta med den pedagogik som placerar eleven i centrum. Då studien påbörjades ansåg vi oss ha förkunskap om avsaknaden av funktionshindrade elever på Europaskolan. Den debattartikel publicerad i Expressen, (05/12/07) stärkte detta då den gav en beskrivning av hur EU:s egen skola inte lever upp till de behov som finns för att låta barn till EU:s anställda gå i Europaskolan. Europaskolan är inte en skola för alla, har varken samtliga elevers behov eller EU:s anställda i centrum. Detta är en inskränkning av rättigheter för så väl elever som föräldrar. Med barnet som utgångspunkt skall förutsättningar som ger en lyckosam undervisning för samtliga elever försöka skapas. Varje elev bör ha sin egen utvecklingsplan. Detta utrycks även i Lpo 94 där det skrivs att alla elever har olika sätt att hämta och ta in kunskap och att undervisningen bör anpassas efter detta. Det är viktigt att se varje barn som en enskild individ och om resurserna utnyttjas på rätt sätt anser vi att samtliga elever kan få ut det mesta av sin skolgång. Detta borde vara självklart då samtliga barn har rätt till en individuell utvecklingsplan för att utvecklas utifrån sina egna förutsättningar. Med utgångspunkt från Barnkonventionen är detta en rättighet även om en individ har ett funktionshinder. Då samtliga medlemsländer inom EU har skrivit på Barnkonventionen där det står att alla skall ha rätt till utbildning, utgår vi ifrån att detta även gäller Europaskolan. Med dessa deklarationer och styrdokument i ryggen tycker vi att en så stor organisation som EU skall kunna erbjuda en alternativ och mer individanpassad skolgång.

Enligt Tideman, (2000), har alla människor rätt till jämlikhet och delaktighet oavsett om de har ett funktionshinder eller inte. Samtliga individer ska accepteras, även de svaga och utsatta.

EU-kommissionens styrker Tideman i detta då de har en aktiv handikappspolitik som fått ta allt större plats under EU:s olika möten där främst sociala frågor har diskuterats. Vidare styrker EU detta då dess samtliga medlemsländer har skrivit på Barnkonventioner som även den lägger stor vikt vid allas lika värde. Trotts detta har EU:s egen skola, Europaskolan, inte plats för samtliga individer.

Programmet SEN startades 2005 för att det fanns ett behov av specialundervisning på Europaskolan. Läsåret 2004-2005 fanns det 274 utav ca 19000 elever som var i behov av särskilt stöd. Under läsåret 2006-2007 var det totala antalet 388, detta betyder en ökning med 41 %. (www.ombudsman.europa.eu, hämtad 08/12/11). Dessa siffror är intressanta, speciellt då en ökning i antalet elever i behov av särskilt stöd går att upptäcka. Detta tyder på att det finns ett stort behov av SEN-undervisning på Europaskolan. Som vår studie tidigare tagit upp lämnade, 2006-2007, 63 av 388 elever SEN-programmet av olika skäl. Dessa siffror påverkade EU-kommissionens beslut om att utreda och analysera kommande anledningar till att SEN-elever väljer att avbryta sina studier på Europaprogrammet. Vi tolkar detta som att EU-kommissionen valde att satsa med på SEN och Europaskolans SEN-budget uppgick till 2785927 Euro år 2007. (www.ombudsman.europa.eu, hämtad 08/12/11).

Trotts satsningen på SEN har studien ändå visat att det finns brister inom SEN. Detta styrks av den SEN-lärare som intervjuades då denne upprört berättade om eleven som vägras ta sin BAC då eleven inte har förmågan att lära sig Franska. SEN-läraren anser vidare att det inte finns något riktigt SEN-program då samarbetet mellan lärare, inspektörer samt specialpedagoger inte existerar. Att obehöriga speciallärare som saknar den nödvändiga kompetens som behövs för att bedriva specialpedagogik får undervisa SEN-elever ses inte heller som något positivt. Att kompetent personal samt vidgade perspektiv är nödvändiga för att integrering inte ska komma att bli en belastning för eleverna och då inte den önskade tillgång som är målet. Detta tar Tideman, (Tössebro, 2004), upp som en viktig aspekt.

Med utgångspunkt från att specialpedagogiken å ena sidan handlar om att ge stöd till de elever som ej klarar av att uppnå de krav som skolan ställer beroende av en minskad funktion, så är det den enskilde eleven som ansvaret läggs på. Detta skriver Nilholm och Björck-Åkesson, (2007), och vi kan se detta samband även på Europaskolan då det resultatbaserade klimatet på skolan, där eleverna ständigt testas på sin kunskap. De elever som inte klarar av att uppnå de mål BAC:en ställer får lämna Europaskolan utan någon form av examen. Skolan tar inte tillräckligt ansvar för detta och problemet läggs på den enskilda individen. Att ta ansvar för de elever Europaskolan undervisar samt ger dem en alternativ examensmetod borde vara ett faktum. Europaskolans slutgiltiga mål skall resultera i att eleven tar en BAC. Uppnås inte detta, får eleven inget att söka sig vidare till högre utbildning på. Det är märkligt att skolan inte kan anpassa betygsystemet utefter de elever som går där. Om eleven misslyckas med att ta sin BAC får den repetera skolåret, dock inte hur många gånger som helst. Är en elev inskriven i SEN kan denne gå ut skolan utan att ta sin BAC. Eleven får då ett intyg att på att den gått ett visst antal år på skolan, men får inga som helst slutbetyg att söka sig vidare på. På detta sätt förlorar SEN sin mening då eleverna ändå inte kan få ett slutbetyg. En omskrivning av BAC:en så att de elever som är inskrivna i SEN kan få ut ett betyg i de ämnen som eleven klarat. De behöver inte ha en underkänt i samtliga skolämnen och skulle mycket möjligt kunna utbilda sig inom något de kan och har fallenhet för. Alla yrkesutbildningar kräver idag inte ett slutbetyg i samtliga skolämnen. Alla borde ges en chans till högre utbildning eller åtminstone möjlighet att läsa upp sina betyg för att komma in på önskad utbildning. EU:s handikappspolitik säger tydligt att alla ska ges samma chans till arbete och borde därför de även ha det till utbildning.

Av de lektionsobservationer som gjordes under studien kan slutsatsen dras vid att skolan lever upp till sitt syfte med SEN att föra en integrerad specialpedagogik. Men anledningen till att de

lever upp till detta, är enligt vår studie för att Europaskolan endast accepterar elever som kan fungera integrerat i skolsystemet. Skolan har därför inga bekymmer med att integrera eleverna då det sköter sig självt. Men vi anser att även om en SEN-elev fungerar bra i integration med övriga klasskamrater ändå kan känna sig utanför. I samförstånd med Egelund m.fl., (2006) menar vi att bara för att en elev är integrerad behöver den inte känna någon större delaktighet, skolan är bara en liten del av elevernas liv och integrering innebär inte nödvändigtvis att eleven deltar i ett vidare sammanhang. Detta styrker även Brodin och Lindstrand, (2004), då de menar att om integrering skall innebära att elever får känna sig delaktig i någon form av social gemenskap så finns det mycket kvar att arbeta på.

Då skolan som vi besökte inte är handikappsanpassad är det svårt för elever med fysiska funktionshinder att ta sig runt på området. Med en aktiv handikappspolitik inom EU anser vi att det är märkligt att Europaskolan ligger så långt efter det som EU själva förespråkar. Efter att ha talat med personalen på skolan, har vi förstått att det tar otroligt lång tid för ett beslut att fattas inom EU. Orlenius, (2001), tankar kring allas lika värde bottnar i individen själv. Genom att då försvåra skolgången med fysiska hinder för en elev kan därmed sänka dennes självbild. Eleven i fråga kan då känna att det egna värdet inte är lika viktigt som andras. Den förutfattade meningen kring underutvecklingen av handikappsanpassningen på skolan var att det berodde på ett ekonomiskt underskott. Under studiens gång har det bevisats att så inte är fallet, då skolan har en god budget. Genom att inte utnyttja de resurser budgeten tillåter påverkar EU Europaskolans elever i behov av fysiska hjälpmedel negativt.

Elever med sådant funktionshinder som gör det omöjligt att följa den undervisning som bedrivs på Europaskolan blir inte antagna. Skolan förklarar sig i dessa fall inkompetent då de inte har någon särskild skola eller skolenhet för elever i behov av större stöd. Dessa elever får då söka sig till en annan skola där de kan få den hjälp de behöver. Ann Ahlberg, (2001), skriver att skolan förutom att ansvara för barn och ungdomars kunskapsbildning även skall sprida samhällets grundläggande värden och normer. Skolans inre arbete skall även påverkas av ett demokratiskt synsätt. Genom att kunna gömma sig bakom en laglig rätt att neka elever tillträde till Europaskolan går detta emot det Ann Ahlberg förespråkar. Detta är inte heller de värden och normer som EU talar för.

Innan en elev skrivs in i SEN skall lärarna själva försöka anpassa sitt lektionsupplägg så att samtliga elever skall ha en möjlighet att följa med på lektionerna. Enligt uppgift från SEN-läraren vi intervjuat uträttas inte alltid detta då en del lärare inte tycker att det ligger på deras bord att differentiera undervisningen. De elever som har svårt för sig blir då lidande. Detta kan bottna i att skolan ännu inte har någon gemensam läroplan som beskriver skolan gemensamma mål. I stället följer skolan en variant av en läroplan där alla medlemsländernas egna läroplaner har slagits ihop. Där målen kan vara väldigt tvetydiga. Alla lärare på skolan kommer från olika länder och kulturer och har då med sig sitt lands skolsyn. Att komma fram till en gemensam syn på hur undervisning bör bedrivas kan hjälpa skolan i dess utveckling.

Vi anser att det på Europaskolan idag inte går många elever med särskilda behov. Däremot går där en mängd elever som skulle ha mycket lättare att klara sin utbildning med stöd i form av till exempel elevassistenter eller alternativa inlärningsmetoder, såsom långsammare undervisningstempo och kontextualiserad undervisning. Då tempot på Europaskolans undervisning är högt och innehållet mycket krävande sållar skolan naturligt ut de elever som har svårt att hänga med. Detta behöver inte betyda att de elever som automatiskt sållas ut behöver vara SEN-elever och gå inskrivna i ett specialpedagogiskt program. Det borde finnas en rad andra sätt att ge dem det stöd de behöver för att klara en utbildning på en så hög nivå som den på Europaskolan har. En elevassistent kan i många fall fungera i elevens proximala utvecklingszon och likväl ge ett stöd till läraren, då denne kan ha svårt att hinna med att hjälpa samtliga elever under en lektion. För de elever som faktiskt kräver ett

specialpedagogiskt program för att klara sina studier trots att andra åtgärder tagits är SEN ett bra alternativ även då det borde utvecklas och erbjuda elever mer stöd än vad det idag gör. Nilholm & Björck-Åkesson (2007) beskriver att samtliga elever skall kunna känna sig delaktiga i verksamheten och utvecklas tillsammans, där kunskap utbytes med andra. Eftersom undervisningen är så kravfylld och tempot så högt försvårar det för elever att följa men och på så vis bibehålla delaktigheten. Vid problem i ett ämne blir även de andra ämnena lidande då eleven hela tiden ligger ett steg efter.

Persson, (2005), beskriver att det finns två typer av aspekter som är avgörande i om en elev behöver extra stöd i skolan. Båda aspekter belyser hur viktigt det är för en elev att uppnå skolans krav. Då dagens skola mestadels kretsar kring krav frågar vi oss vart det lustfyllda lärandet tog vägen.

11 Fortsatt forskning

En för oss intressant aspekt att fortsätta denna forskning inom är hur utformningen av den nya läroplanen för Europaskolan kommer att se ut. Hur den fastställs samt hur lång tid det tar att börja anpassa undervisningen efter den är även det för oss två intressanta frågor att få ta del av.

Ett annat tänkvärt ämne för fortsatta studier är för oss att se hur den alternativa BAC:en kommer att se ut, om det av EU samt Europaskolan skulle utformas en sådan.

12 Slutsats

Efter att ha gjort denna studie håller vi med den SEN-lärare vi intervjuade då denne rådde familjer med elever i behov av särskilt stöd att inte söka sig till Europaskolan. Detta för att vi anser att de resurser som ställes till elevernas förfogande i vår uppfattning sällan räcker till samt att det idag inte finns någon alternativ BAC för elever i behov av särskilt stöd att erbjuda.

13. Referenslista

Ahlberg, Anne. (2001). *Lärande och delaktighet.* Lund: Studentlitteratur.

Brodin, Jane & Lindstrand, Peg. (2004). Perspektiv *på en skola för alla.* Lund: Studentlitteratur.

Dahlkwist, Matts. (1999). *EU kunskap.* Uppsala, X- O Graf AB.

Debattartikel publicerad i Expressen, december 2005. http://www.mariacarlshamre.se/index.php?option=com_content&task=view&id=35&Itemid=29

Edström, Örjan. (2007). *Svensk rätt i EU- en antologi.* Uppsala: Lustus förlag AB.

Egelund, N., Haug, P. & Persson, B. (2006). *Inkluderande pedagogik I skandinaviskt perspektiv.* Stockholm: Liber AB.

EU-upplysningen, Sveriges rikstad, Faktablad 2, (2008). Partipolitiskt neutral information från EU-upplysningen vid Sveriges riksdag.

*Guidelines for primary education, (*2007). Approved by the board of governors of the European schools on 30 and 31 January 2007- Brussels. Ref.: 2006-D-105-en-5

Integration of SEN pupils into the European Schools. Approved by the board of governors of the European schools at its meeting of 1 & 2 February 2005. Ref.: 2003-D-4710-en-6. Detta dokument ersätter dokumentet från 1999 (referens: 811-D-1999).

Hill, Anders & Rabe, Tullje.(1983). *Integration i förskolan. En utvärdering av utvecklingsstörda förskolebarns situation i den kommunala förskolan. Del 2. Teoretiska utgångspunkter och metodbeskrivning*. (Rapport nr.127). Institutionen för pedagogik. Göteborgs universitet.

Helleberg, Lisbet. (1998). *Barnkonventionen.* Stockholm: Bergs grafiska..

Utbildningsdepartementet (1998). *Läroplan för förskolan: Lpfö 98*. Stockholm: Fritzes.

Utbildningsdepartementet (1998). *Läroplan för det obligatoriska skolväsendet, förskoleklassen och fritidshemmet: Lpo 94, anpassad till att också omfatta förskoleklass och fritidshem.* Stockholm: Fritzes.

Utbildningsdepartementet (1994). *Läroplan för de frivilliga skolformerna, Lpf 94.* Stockholm: Fritzes.

Nilholm & Björck-Åkesson. (2007) *Reflektioner kring specialpedagogik- sex professorer kring forskningsområdet och forskningsfronterna.* Bromma: CM digitaltryck.

Merriam, B Sharan (1994). *Fallstudien som forskningsmetod.* Lund: Studentlitteratur.

Möller, Birger. (2007). *Vad är EU?* Stockholm: Santérus Förlag.

Orlenius, Kennert. (2001). *Värdegrunden – finns den?* Stockholm: Runa förlag.

Persson, Bengt. (2005). *Elevers olikheter.* Stockholm: Liber AB.

Regeringskansliet, UD info. (December 2003). *Mänskliga rättigheter. Konventionen om barns rättigheter.* Stockholm: Edita Nordstedts Tryckeri AB.

Stukát, Staffan. (2005). *Att skriva ett examensarbete inom utbildningsvetenskap.* Lund: Studentlitteratur.

Svenska Unescorådets. (2001). *Salamancadeklarationen*. Skriftserie nr 1. Stockholm: Utbildningsdepartementet.

Tideman, Magnus. (2000). *Normalisering och kategorisering.* Lund: Studentlitteratur.

Tössebro, Jan. (2004). *Integrering och inkludering*. Lund: Studentlitteratur.

www.eursc.org (08/11/10) (http://www.eursc.eu/index.php?l=2)

www.ombudsman.europa.eu (08/12/11)
(http://www.ombudsman.europa.eu/activities/home.faces)

www.regeringen.se (08/12/08)
(http://www.regeringen.se/sb/d/1488)

www.skolverket.se. (08/12/11)
(http://www.skolverket.se/sb/d/478/a/13457)

Kommunikationsreferenser:

Kommunikation med utbildningsinstruktör, John Evertsson.

Intervju med administrativ personal på Europaskolan Bryssel II, (Woluvé), (08/11/25)

Två lärare på Europaskolan Bryssel II, (Woluvé), (08/11/25)

Emelie Lundström, tidigare elev på Europaskolan Bryssel II, (Woluvé)

SEN-lärare på en Europaskolan, (08/11/21)

14. Bilaga 1

Frågor till Sue

1. Hur arbetar ni med integrering?
2. Vad är syftet med Europaskolan?
3. Hur finansieras Europaskolan?
4. Vi har hört att ni är en pilotskola för SEN, vad innebär detta?
5. Kan alla elever som ingår i SEN ta sin BAC?
   Om inte, vad finns det för alternativ för dessa elever?
6. Vilken hjälp kan elever med behov av särskilt stöd få på er skola?
7. Finns det elevassistenter på skolan?

15. Bilaga 2

Frågor till Simon

1. Kan alla elever i behov av särskilt stöd bli inskriven i SEN?
2. Vad anser du om SEN?
3. Vad anser du om Europaskolan?
4. Finns det alternativa inlärningsmetoder?
5. Anser du att elever med särskilda behov får den hjälp de behöver på skolan?